

УДК 94(477) 094:327 «1945/1950»

АНТОНЮК Я. М.

<https://orcid.org/0000-0002-9419-5990>

ТРОФИМОВИЧ В. В.

<http://orcid.org/0000-0003-0083-0437>

ТРОФИМОВИЧ Л. В.

<https://orcid.org/0000-0003-2393-9128>

<https://doi.org/10.33577/2313-5603.43.2025.3-20>

СПЕЦСЛУЖБИ ЗАКОРДОННИХ ЦЕНТРІВ ОУН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 40-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті на основі переважно архівних матеріалів простежено організаційне становлення у середовищі оунівців-емігрантів Служби безпеки Закордонних Частин ОУН (СБ ЗЧ ОУН). Виокремлено основні напрямки її діяльності: антикомуністичний; організаційний та забезпечення зв'язку; праці з репатріантами; бойової та охоронної роботи; ведення зовнішнього спостереження; роботи з молоддю; слідчий та контррозвідальний. Показано, що свої дії з нею координували чотири референтури ЗЧ ОУН: Крайового зв'язку (К-З); політико-інформаційної служби («ПІС» або політичної розвідки); військової розвідки; вишкільної роботи, а також з'ясовані їхні завдання. Підкреслено, що тоді пріоритетним напрямком діяльності СБ була протидія радянській агентурі у таборах для переміщених осіб. Акцентовано на тому, що серед завдань контррозвідальної діяльності важливе місце посідали набуття агентури із технічного персоналу, який обслуговував радянські репатріаційні місії, а також розповсюдження серед емігрантів агіток-попереджень. Розкрито, що одночасно із ЗЧ ОУН власні спецслужби намагалися сформувати «мельниківці» та «бульбівці».

Ключові слова: Служба безпеки, Закордонні Частини ОУН, спецслужби, референтура, розвідка, агентура, емігрантські організації.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У ході повномасштабної російсько-Української війни важливого значення набуває усвідомлення взаємозв'язку сучасної боротьби українського народу за збереження своєї державності та його національно-визвольного руху, в тому числі зазначеного періоду,

Антонюк Ярослав Миколайович, доктор історичних наук, співробітник, Галузевий державний архів Служби безпеки України, м. Київ.

Трофимович Володимир Васильович, доктор історичних наук, професор кафедри історії ім. проф. М.П. Ковальського, Національний університет «Острозька академія», м. Острог.

Трофимович Лілія Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Антонюк Я. М., Трофимович В. В., Трофимович Л. В., 2025.

складовою якого були спецслужби, зокрема закордонних центрів ОУН. Тому неупереджений і ґрунтовний аналіз останніх залишається актуальним завданням.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. У період незалежності України вагомий внесок в історіографію теми здійснили вітчизняні дослідники Я. Антонюк, Д. Веденєєв, Г. Биструхін, О. Сич та інші. Щодо напрацювань діаспорних авторів, то їхнім суттєвим недоліком є істотний суб'єктивізм і вузькість документальної бази. З середовища останніх варто виокремити С. Мудрика-Мечника, доробок якого започаткував наукове вивчення зазначеної теми.

Мета статті: охарактеризувати становлення та діяльність спецслужб закордонних центрів ОУН у другій половині 1940-х років.

Виклад основного матеріалу. Паралельно із діяльністю СБ ОУН на території України в післявоєнний період у середовищі емігрантів-оунівців виникають власні спецслужби, які стали невід'ємною частиною українського визвольного руху.

Наприкінці лютого 1945 р. у Відні зібралися три групи провідних членів ОУН. За їхньої ініціативи було утворено керівний орган – Закордонний Центр (ЗЦ) на чолі зі Степаном Бандерою (*Степан Бандера, 2009: 270–271*). Першочерговим завданням, яке тоді перед ними стояло, було своєчасне виведення з німецьких підрозділів українців, які ще там залишалися, налагодження співпраці з західними союзниками («аліантами») та надійних ліній зв'язку з підпіллям в Україні (*Сич, 2006: 250*). У лютому наступного року на фундаменті ЗЦ та сформованої ним мережі виникли ЗЧ ОУН.

Із метою протидії радянській агентурі у жовтні 1945 р. ЗЦ ОУН створив Службу безпеки на чолі з Ярославом Раком («Мортеком»), яка складалася з таких відділів: 1) антикомуністичної діяльності; 2) організаційної роботи та зв'язку; 3) роботи з репатріантами (з 1947 р.); 4) бойової та охоронної роботи; 5) зовнішнього спостереження; 6) роботи з молоддю; 7) суспільно-політичного сектору та слідчої ланки. Для підтримання внутрішньої безпеки у середовищі самої СБ діяла з 1948 р. «дисциплінарна комісія» (*ГДА СБУ 3: 293; Веденєєв, Биструхін, 2007: 185*).

Референт розвідки СБ ЗЧ ОУН Степан Мудрик («Мечник») згадував: «Степан Бандера головну увагу звернув на творення

потрібного апарату для удержання зв'язків з проводом ОУН в Україні та для безпеки боротьби з большевицькою агентурою. Це був закритий сектор, до якого були покликані найбільш довірені люди з досвідом, потрібним для цього. Про характер цієї праці, з огляду на конспірацію, не говорено: було відомо, що це є центральний апарат, який безпосередньо підлягав провідникові С. Бандері котрий на цьому відтинку тісно співпрацював зі Степаном Ленкавським» (*Мудрик-Мечник, 1995: 10*). Характеризуючи есбістів ЗЧ ОУН того часу, він писав: «Серед них були люди з уже набутим досвідом, маючи за собою довгі роки підпільної праці, тюремних ув'язнень з найвищими вироками ворожих судів. Це були скромні люди з великою вірою в українську правду й Українську державу, які жили в той час у дуже тяжких матеріальних нестатках» (*Мудрик-Мечник, 1993: 19*).

На той час місцем найбільшого скупчення українських емігрантів була Баварія. Особливо великі громади оунівців діяли у Регенсбурзі, Фраймані (біля Мюнхена), Міттенвальді й Аугсбурзі (*ГДА СБУ 17: 601; Потічний, 2014: 69–70*). Згадані терени стали базою для формування СБ. Традиційно вона будувалася за територіальним принципом: «Провід – терен – округа – район – станиця – звено». Перші референтури СБ були створені при Теренових проводах ОУН Німеччини та Австрії (*ГДА СБУ 12: 413–414; Мечник-Мудрик, 1984: 61*).

Найбільш розгалуженою мережа СБ була у Мюнхені, де вона мала п'ять «конспіративних квартир». На одній із них – у підвалі гуртожитку «Українських політв'язнів та студентів» на вул. Фрідріхштрассе, 53 – знаходився таємний склад. У ньому зберігалася різноманітна вишкільна література (позначалася грифом «для внутрішньо-організаційного користування»), книги та невелика кількість зброї, переважно пістолетів (*ГДА СБУ 13: 30; Антонюк, 2021: 175*). На іншій «конспіративній квартирі» за адресою: Вюрземштрассе, 24 розміщувався архів СБ. Його основу складали різноманітні картотеки. Їх доповнювали протоколи допитів та інша службова документація (*ГДА СБУ 13: 31*).

У тісній взаємодії з СБ перебували чотири референтури ЗЧ ОУН: політична розвідка або політико-інформаційна служба (ПИС), Крайового зв'язку (К-З), військова, вишкільна. Фактично вони були складовими єдиної спецслужби. Їхні очільники входили до складу єдиного органу – «Провідного Звена»,

керівником якого з 1947 р. був Дем'ян Кордуба («Рогач»), а від початку наступного – Олександр Масляник («Максим») (*ГДА СБУ 1: 124; ГДА СБУ 10: 91; Антонюк 2021: 178*).

ПІС на початку 1946 р. заснував та очолив Василь Охримович («Грузин»). Головним її завданням було встановлення зв'язку зі спецслужбами країн Заходу та проведення розвідки у середовищі еміграції (*ГДА СБУ 14: 281; Веденєєв, Биструхін, 2008: 467*). За цим напрямком у середовищі Проводу українських націоналістів (ПУН) працював Олексій Кузьма. Українською радикально-демократичною партією та Українською Національною Радою «опікувалася» студентка Українського вільного університету Катерина Кохно. Центральне представництво української еміграції розробляла Ірина Ковальчук. За розвідку у середовищі російської еміграції, донських і кубанських земляцтв відповідали студенти Мюнхенського університету Богдан Козак та Борисівський. Грузинських емігрантів «розробляв» редактор «Трибуни» Володимир Стахів. Усі вони виконували функції резидентів, які отримували повідомлення від мережі таємних інформаторів (*Веденєєв, Биструхін, 2007: 381–382*).

Загалом у відносинах із українськими емігрантськими організаціями іншого політичного спрямування («мельниківці», «уенерівці», «гетьманці») ЗЦ ОУН намагався дотримуватися виваженої тактики. Наголошував на неможливості взаємопоборювання. Головна стратегія полягала у залученні усіх національно свідомих українців на свою сторону. До непримиренних емігрантських лідерів рекомендували застосовувати «ігнорування та легку іронію». Проте у разі будь-якої загрози ззовні «тактичні розходження» відтерміновувалися. Передбачався об'єднаний виступ усіх ідейно близьких сил «єдиним фронтом» (*Сич, 2006: 257–258*).

Співробітники ПІС діяли не лише у Західній Європі. Її представники були в США, Канаді та багатьох інших країнах. Наприклад, в Аргентину, за завданням Миколи Лебеда, вирушив Богдан Галайчук (*Степан Бандера, 2009: 317*). Відомо, що за узгодженням із ПІС член ЗП УГВР Лев Шанковський, під виглядом американського журналіста, зустрічався в Нью-Йорку із заступником міністра закордонних справ СРСР Андрієм Громико (*ГДА СБУ 13: 193–194*).

Починаючи з весни 1945 р., ЗЦ ОУН намагався налагодити зв'язок із спецслужбами США. Зрештою, у лютому 1946 р., за

посередництва Ватикану, це вдалося здійснити Миколі Лебедю. Спеціально для переговорів про взаємодію до Парижу виїжджав Мирослав Прокоп. Потужний осередок на чолі з Євгеном Врецьоною діяв у Женеві, який налагодив співпрацю з американською розвідкою «Ді-ай-Ді» (*ГДА СБУ 13: 86; ГДА СБУ 14: 159–160; Степан Бандера, 2009: 292*).

Водночас тривав пошук співпраці із спецслужбами Великої Британії. За допомоги німецького монаха-студита вдалося її налагодити референту К-3 Омеляну Антоновичу. Паралельно це зумів здійснити осередок ЗЧ ОУН у Ганновері (*ГДА СБУ 13: 75*).

За посередництва греко-католицького мітрата Пиридона СБ ЗЧ ОУН налагодила зв'язок із французькою розвідкою. Для координації подальшої роботи до Парижу був відправлений колишній офіцер австрійської армії доктор Стронциський. Його завданням було створення українського підрозділу при розвідці Франції. У той же час через єпископа Івана Бучка велися переговори з іспанською розвідкою. За їх результатами оунівці проходили навчання в Мадридській військовій академії та вели на місцевому радіо україномовну передачу. За останню ділянку відповідав Дмитро Штикало («Пуньо») (*Степан Бандера, 2009: 42–43*).

Тереновому провіднику ЗЧ ОУН у Брюсселі Ярославу Пришляку («Зоряну») вдалося укласти домовленості з розвідкою Бельгії. Зокрема, на території останньої був організований військовий вишкіл і налагоджена робота україномовної радіостанції «імені генерала Чупринки» (*Степан Бандера, 2009: 128*).

У міжнародній співпраці СБ ЗЧ ОУН взаємодіяла з Антибільшовицьким блоком народів (АБН). Наприклад, надавала інформацію про табори ГУЛАГу та радянських політв'язнів, яку згодом використовували на Заході для антирадянської пропаганди (*ГДА СБУ 13: 251*). Відомо, що очільник АБН Ярослав Стецько налагодив у Стамбулі співпрацю з турецькою розвідкою. Разом із її представниками вони на катері оглядали радянський морський кордон та обговорювали можливість переправлення до південних областей УРСР кур'єрів (*ГДА СБУ 11: 52*). Крім того, АБН мав власний розвідувальний підрозділ на чолі із Євгеном Гливою. Своїми завданнями він нагадував ПІС. Так у червні 1947 р. розвідка АБН займалася порятунком інтернованих у таборі м. Ріміні «дивізійників», а невдовзі проводила таємні перемовини з представником Народно-трудового союзу російських солідаристів

(НТС) Дальським (*Лист, 2008*). Відомо про зустріч Ярослава Стецька із головою «Шотландської ліги», лордом Стюартом і керівником британської розвідки «Інтелідженс-Сервіс» (ймовірно – сером Уільямом Гуденафом Хейтером) (*ГДА СБУ 13: 76*). Органи Народного комісаріату державної безпеки (НКДБ) намагалися зірвати перемовини між ЗЧ ОУН і розвідками країн Заходу. У 1946 р. головнокомандувач групою радянських окупаційних військ у Німеччині генерал-лейтенант Василь Соколовський заявив протест командувачу американської окупаційної зони генералу Люсіусу Клею. Мовляв, у Баварії видається більшість антирадянської літератури та періодики АБН. Врегулюванням цієї складної ситуації зайнялися есбісти. За узгодженням із американцями було підготовлено показовий «арешт» друкарні АБН (*Степан Бандера, 2009: 119*).

Невід’ємною частиною спецслужб ЗЧ ОУН була референтура К-3, яка відповідала за підготовку та відправлення до УРСР кур’єрських груп. Роботу СБ у цьому напрямку здійснював Модест Ріпецький («Болеслав»). Зокрема, підбирав і перевіряв кур’єрів. Планував їхні маршрути руху та завдання (*ГДА СБУ 13: 31; ГДА СБУ 14: 77*).

Третьою важливою складовою спецслужб ЗЧ ОУН була військова референтура на чолі з Євгеном Татурою («Омельком»). Головним її завданням була підготовка до війни між СРСР і країнами Заходу.

Спеціально для цього ще весною 1945 р. ЗЦ ОУН вжив заходів до розбудови таємних партизанських баз та складів. У лісах Богемії цим займався Ярослав Стецько. Потрапивши під обстріл американських штурмовиків, він отримав 8 вогнепальних ран (перебило руки, ноги й сечовий міхур) (*Веденєєв, Биструхін, 2007: 218*). На теренах Баварії партизанську базу створив колишній майор УПА Микола Савченко («Байда») (*Сич, Михальченко, 2008: 404*). Влітку 1945 р. Іван Гриньох встановив зв’язок із Петром Дяченком («Старим»), який організував у Франкфурті-на-Майні, за допомоги контррозвідки армії США – СІС (Counter Intelligence Corps), «Штаб боротьби з більшовицькою агентурою». До його складу як представник ЗЦ ОУН увійшов Євген Татура. У цей час СБ активно співпрацювала з Петром Дяченком. В обмін на розвіддані американці надавали оунівцям документи та фінансову допомогу. Член військового центру Української Головної

Визвольної Ради (УГВР) Анатоль Камінський у формі американського військового допитував арештованих агентів НКДБ. Частину із них перевербовували та використовували на користь ОУН. Співпраця СБ і «Штабу боротьби з більшовицькою агентурою» тривала до його розформування наприкінці 1946 р. (*ГДА СБУ 13: 81–83*).

Намагаючись мати під своїм контролем потужну військову силу, співробітники ЗЧ ОУН розпочали організаційну працю серед інтернованих у м. Ріміні (Італія) вояків 1-ї Дивізії УНА (початкова назва – «Галичина»). Керував цією ділянкою роботи член ЗЧ ОУН Степан Ленкавський (*Сич, 2007: 82*).

Важливим завданням, яке на той час виконували усі підрозділи СБ, був порятунок українців від репатріації до Радянського Союзу. Реалізацією цих заходів займалося Управління уповноваженого Ради народних комісарів (РНК) СРСР у справах репатріації, Головне управління контррозвідки «Смерть шпигунам» (ГУКР «Смерш») Народного комісаріату оборони (НКО), органи НКВС–НКДБ СРСР і низка інших наркоматів (*Суцук, 2013: 103*).

На той час під загрозою видачі радянським представникам перебувало близько 250 тисяч українських емігрантів. Для багатьох із них це дорівнювало відправленню до таборів або розстрілу. Усі вони шукали порятунку. Наприклад, колишні вояки німецької армії – українці, які опинились у Франції, записувалися до Іноземного легіону. Чимало з них невдовзі загинули в боях на території Алжиру та В'єтнаму (*Мудрик-Мечник, 1993: 16; Рудик, Макар, 1995: 14*).

В атмосфері безнадійності та приреченості чудово себе почувала радянська агентура, яка підігрівала панічні настрої та поширювала провокації. Для пропаганди НКДБ широко використовував агентуру із середовища «старої» еміграції, наприклад, економіста Леоніда Костаріва. Згадані агенти діяли як керовані «авторитети» або «експерти». Вони закликали українських емігрантів добровільно повертатися до СРСР (*Розвідка, 1958: 110–114*).

Протидіючи радянській агентурі, СБ ЗЧ ОУН створила у таборах для переміщених осіб мережу інформаторів. За свідченням есбіста Євгена Підгірного («Дуба»), у таборі для переміщених осіб «Варнер-Кассерне» біля Мюнхена діяв осередок СБ із трьох інформаторів на чолі із керівником. Їхнім завданням було стеження за усіма «підозрілими особами» та періодичне подання

звітів референту. Виявлених радянських агентів конспіративно арештовували боївки СБ та передавали слідчим (*ГДА СБУ 14: 166; Степан Бандера, 1209: 22*).

Допити проводилися у спеціалізованих приміщеннях за межами таборів. До протоколів обов'язково вносили персональні дані та адресу проживання об'єкта. Нерідко також записували прикмети зовнішності, освіти, фах, стан здоров'я, політичні погляди, цікаві факти з приватного життя. При аналізі агентурної роботи підозрюваного есбісти намагалися дотримуватися певної послідовності: 1) орган держбезпеки СРСР, на який працює агент (центральный, республіканський, обласний) та його статус (інформатор, агент, резидент); 2) прикриття роботи (посольства, консульства, торгівельні місії СРСР і подібні установи інших комуністичних держав); 3) час і місце вербування, мотивація (матеріальна, компромат, ідейна); 4) підготовка та напрямок завдань (військовий, політичний, економічний); 5) спосіб зв'язку з кураторами та оточення агента (*Веденєєв, Биструхін, 2007: 222*). Після допиту багатьох радянських агентів передавали спецслужбам країн Заходу, особливо розвідці США.

Іншим напрямком контррозвідувальних заходів СБ ЗЧ ОУН було набуття власної агентури із технічного персоналу, який обслуговував репатріаційні місії. Чимало радянських офіцерів поводити себе у Західній Європі зухвало й безпечно. Вели аморальний спосіб життя, пиячили, продавали на «чорному ринку» трофейні речі. Заздрили один одному та охоче розповідали інформацію, що компрометувала інших офіцерів. Есбісти це використовували. Під час невимушених розмов із радянськими офіцерами їхні інформатори задавали задалегідь розроблені питання. Згодом вони ретельно вивчалися та аналізувалися (*Мудрик-Мечник, 1995: 33–34; Антонюк, 2021: 227*).

Одним із методів протидії СБ провокаціям у таборах для переміщених осіб була агітація. Наприклад, «Делегатура» Закордонного представництва УГВР Австрії видала 10 червня 1947 р. «Зауваги». У них повідомлялося, що спеціально направлені провокатори МДБ намагаються розпалити чвари поміж українськими емігрантами у площині «православні – католики», «східняки – західники» (*Архів ОУН в УІС 2: 1*).

Контррозвідувальна робота СБ відбувалася у взаємодії із спецслужбами США. Особливо щодо викритої радянської агентури.

Так влітку 1946 р. есбісти арештували в Мюнхені радянського агента Андрія Печору. На допиті він розповів, що за завданням генералів Абрагімова та Молоткова відшукував уже завербованих агентів і змушував їх відновити роботу. Після завершення слідства матеріали СБ передала Миколі Лебедю, а він – співробітнику американської «Ді-ай-Ді» Новаку (*ГДА СБУ 13: 84; Мудрик-Мечник, 1993: 20–21*).

Подібна співпраця із спецслужбами США відбувалася щодо перебіжчиків. Усіх їх есбісти ретельно перевіряли. Влітку 1946 р. на зв'язок зі співробітниками СБ ЗЧ ОУН у Мюнхені вийшов радянський громадянин Андрій Матковський. Здійснивши втечу з Дрездена, він намагався налагодити контакт з американською розвідкою. Перевіркою перебіжчика займався есбіст Олександр Мельник («Давун») (*ГДА СБУ 13: 200–201*). А. Матковський повідомив, що є представником таємної групи радянських офіцерів військової комендатури в Дрездені. Стверджував, що вони мають зв'язок із водієм Лаврентія Берії та можуть зробити із ним «усе, що буде потрібно». Крім того, заявляв, що його однодумці підтримують зв'язок з антирадянською організацією в Москві. Співробітники СБ сприйняли його свідчення за агентурну «легенду» та продовжили перевірку (*Степан Бандера, 2009: 420–424*). Поблизу Мюнхена перебіжчика допитував референт СБ ЗЧ ОУН Мирон Матвієйко («Усміх»). Поведінка А. Матковського та його свідчення лише посилили підозри. Тому наприкінці 1946 р. його передали резиденту американської СІС в Мюнхені – Дундичу (*ГДА СБУ 13: 201–210*).

У лютому 1946 р., після Мюнхенської конференції, Мирон Матвієйко і Збігнєв Камінський представили очільнику ЗЧ ОУН програму структури розвідки СБ. Згідно з нею її штат, окрім референта і заступників, повинен був мати такі відділи: 1) анти-більшовицьких народів та політичної інформації; 2) більшовиків та їх васалів; 3) боївки (*ГДА СБУ 16: 184*). На чолі першого відділу розвідки стояв Петро Башук («П'єр»), а служби політичної інформації АБН – Євген Глива (*ГДА СБУ 2: 17; Лист, 2008*). Є інформація і про існування радіорозвідцентру, очолюваного Володимиром Керодом («Петом») (*Антонюк, 2021: 177*).

Мережа Служби безпеки формувалася за територіальним принципом, дотримуючись організаційної вертикалі проводів:

кущові – обласні – теренові. В деяких останніх планувалися проводи СБ надрайонного та районного рівнів (*Архів ОУН в УС 1: 49*).

Її найбільш розвинена тогочасна мережа функціонувала у Тереновому проводі Німеччини «Суботів». Тут вона налічувала шість обласних проводів: Мюнхенський, Аугсбурзький, Франкфуртський, Ганноверський і ще два невідомі (*ГДА СБУ 7: 104, 322*). У Мюнхені також діяв штаб СБ ЗЧ ОУН, що мав такі рефертури: «внутрішньої роботи» («Р.В.Р.») (керівник Іван Кашуба («Чад»)); «зовнішньої роботи» (керівник Степан Мудрик-Мечник); «охорони» («Р.О.»); «слідчо-екзекутивної» (*Архів ОУН в УС 1: 56–57; ГДА СБУ 4: 208; ГДА СБУ 5: 161; Веденєєв, Лисенко, 2009: 141; Антонюк, 2021: 178*).

Упродовж усього післявоєнного періоду з УРСР до Австрії та Західної Німеччини пробивалися підпільні групи та повстанські підрозділи. Особливо багато їх прибуло у 1947 р. із Закерзоння. Для допомоги новоприбулим підпільникам при ЗП УГВР діяла «Місія УПА» на чолі з Іваном Бутковським («Гуцулом») (*ГДА СБУ 14: 281*). Прибуття на Захід повстанців посилювало мережу ЗЧ ОУН. У той же час це був зручний шлях для направлення радянської агентури. Так 5 січня 1947 р. з Праги до Мюнхена прибув «упівець» Микола Височанський («Крук»). Розслідування СБ встановило, що насправді 30 червня 1946 р. він був арештований та завербований Міністерством державної безпеки (МДБ) у агенти. Отримав від підполковника Літвінова необхідні документи та завдання увійти до складу ЗЧ ОУН і встановити: 1) зв'язки із спецслужбами Заходу; 2) внутрішні суперечки; 3) можливість переговорів «опозиції» з радянською владою; 4) шляхи ліквідації керівництва. Також на початку 1947 р. СБ ЗЧ ОУН арештувала колишнього командира сотні УПА на Закерзонні Масника, якого звинувачували у співпраці з органами безпеки Чехословаччини (*ГДА СБУ 13: 210; Розвідка, 1958: 106–109*).

Подібні агенти приходили й у пізніші роки. У 1949 р. разом із кур'єрською групою Михайла Федака («Смирного») до Мюнхена прибула санітарка УПА Марія Шкріпан («Буря»), яка зізналася есбістам, що була весною 1948 р. завербована під псевдонімом «Зоня» польським міністерством громадської безпеки (*Петренко, 2011: 139*).

Значний вплив на подальший розвиток українських спецслужб мав масовий переїзд протягом 1948–1950-х років оунівців із Західної Європи до Північної Америки й Австралії. В їх числі були і співробітники Служби безпеки, які приступили до розбудови тут своєї мережі (*ГДА СБУ 6: 4; ГДА СБУ 9: 393; ГДА СБУ 17: 38; Веденєєв, Биструхін, 2007: 152–153*). На місце очільника СБ ЗЧ ОУН Мирона Матвієйка, який вирушив із кур'єрською групою на західноукраїнські терени, у травні 1951 р. прийшов Іван Кашуба, який, за винятком коротких перерв, найдовше обіймав цю посаду (*ГДА СБУ 4: 208; ГДА СБУ 9: 375*).

Слід зазначити, що на функціонування мережі ЗЧ ОУН негативно впливали внутрішні чвари між очільниками останніх і ЗП УГВР. Виступаючи проти демократизації ОУН і колегіального принципу управління, С. Бандера виправдовував свою позицію тим, що вищенаведене погіршить ефективність роботи. Своєю чергою, М. Лебедь та інші керівники ЗП УГВР були проти надання С. Бандері авторитарних повноважень. Конфлікт досяг апогею на Міттенвальдській конференції (28 – 31 серпня 1948 р.), коли останній позбавив деяких делегатів ЗП УГВР мандатів, передавши їх своїм прихильникам, що спричинило розкол у ЗЧ ОУН і викликало обурення в частини оунівців в Україні та західних державах (*ГДА СБУ 7: 31–32; ГДА СБУ 14: 167; Українська, 2009: 19; Кричевський, 1962: 41–42; Панченко, 2004: 141*).

У ході цього конфлікту співробітники Служби безпеки були найнадійнішою опорою С. Бандери, хоча певна частина їх стала на бік ЗП УГВР, де організувала власні розвідувальні та контррозвідувальні підрозділи, які, проте, суттєво відставали від розвитку. Черговою сторінкою вказаного протистояння було відокремлення у січні 1954 р. «двійкарів», у лавах яких опинилося чимало фахових есбістів.

Поряд із «бандерівцями», власні спецслужби намагалися розбудовувати «мельниківці» та «бульбівці». Зокрема, починаючи з осені 1944 р., при Проводі українських націоналістів (ПУН) діяла референтура Крайового зв'язку. На її основі весною 1945 р. розпочалося створення «Крайового проводу для керівництва діяльністю організаційної мережі на території УРСР», який ще називали «Головним проводом» або «Одинкою». Керівником цього підрозділу призначили Ярослава Гайваса. До складу «Одинки» входив розвідувальний відділ на чолі з Феодосієм

Оменцицьким («Крвавичем») та бойовий – під керівництвом Степана Когута («Чорного») (*ГДА СБУ 14: 204–205; ГДА СБУ 15: 21*). Перед спецслужбою ПУН ставилися завдання: 1) створення надійних каналів зв'язку з «мельниківським» підпіллям в Україні; 2) пошук місць для закладення нелегальних друкарень і радіостанцій; 3) підбір кур'єрів для направлення в Україну.

Слід зазначити, що підпілля «мельниківців» післявоєнного періоду в Україні було нечисельним та слабким. Відомо про діяльність лише однієї збройної бойовки ПУН на території Луцького р-ну Волинської обл., яка підтримувала шифрований зв'язок із Мюнхеном (*Антонюк, 2012: 49–55; Антонюк, 2014а: 62–100; Іщук, Ніколаєва, 2007: 7*). Тому головна діяльність «Одинки» відбувалася в країнах Західної Європи. Доволі швидко «мельниківській» спецслужбі вдалося налагодити взаємодію з військовою контррозвідкою США СІС. За її сприяння Йосип Барицький здійснював підбір кур'єрів у таборі для інтернованих вояків дивізії «Галичина» м. Ріміні (Італія), а також таборах «Парш» і «Лексенфельд» (Австрія) (*ГДА СБУ 8: 15–27; ГДА СБУ 14: 205*).

Близькою до Української Національної Ради організацією була Українська Національна Гвардія (УНГ) на чолі з Тарасом Боровцем («Тарасом Бульбою»). Її штаб знаходився в Аугсбурзі (Баварія) та співпрацював із розвідкою Сухопутних військ США (MIS). До складу УНГ входили чимало колишніх червоноармійців. Зокрема, високопоставлений інженер Червоної армії, який передав американцям дані про радянські військові укріплення на півдні України та в Криму (*ГДА СБУ 13: 218–220*). УНГ намагалася налагодити зв'язок із своїми осередками в Західній Україні, наприклад «7-ю Північною групою УНРА» на Рівненщині. Однак здійснити цього їм так і не вдалося (*Антонюк, 2014б: 107–111*). Незважаючи на певні успіхи «мельниківців» та «бульбівців» у формуванні власних спецслужб, вони значно поступалися СБ ЗЧ ОУН.

Висновки. Отже, впродовж 1945 р. у середовищі оунівців-емігрантів Західної Німеччини та Австрії була створена Служба безпеки ЗЧ ОУН. Відповідно до структури підрозділів головними напрямками її роботи були: 1) антикомуністична діяльність; 2) організаційна робота та забезпечення зв'язку; 3) праця з репатріантами; 4) бойова та охоронна робота; 5) ведення зовнішнього спостереження; 6) робота з молоддю; 7) слідча діяльність.

Перші осередки СБ ЗЧ ОУН виникли на території Баварії – місця найбільшого скупчення українських емігрантів. Штаб есбістів знаходився в Мюнхені, де вони мали кілька конспіративних квартир. У столиці Баварії зберігався архів СБ ЗЧ ОУН, схованки навчальної літератури та зброї.

Свою роботу з СБ координували чотири референтури ЗЧ ОУН: Крайового зв'язку (К-З), політико-інформаційної служби (ПІС), військової розвідки, вишкільної роботи. Фактично вони були складовими спецслужби ЗЧ ОУН.

До завдань ПІС входило проведення розвідки у середовищі еміграції та встановлення зв'язку зі спецслужбами країн Заходу. Зокрема, своїх інформаторів вона мала не лише в середовищі українських емігрантських організацій, а також у російських і грузинських. За кілька місяців роботи ПІС вдалося налагодити співпрацю з розвідками США, Великобританії, Франції та Бельгії. Її представники, з різноманітними завданнями, відряджалися до найвіддаленіших осередків української діаспори. Крім того, у міжнародній роботі СБ ЗЧ ОУН тісно взаємодіяла з АБН, який також мав власний розвідувальний підрозділ.

Референтура К-З відповідала за зв'язок ЗЧ ОУН з підпіллям в Україні. Разом із есбістами її співробітники підбирали та перевіряли кур'єрів. Планували їхні маршрути руху та завдання.

Військова референтура займалася підготовкою до війни між СРСР та країнами Заходу. Споруджувала таємні склади зі зброєю та організовувала навчальні повстанські бази. До кінця 1946 р. військова референтура тісно співпрацювала зі «Штабом боротьби з більшовицькою агентурою», який взаємодіяв з контррозвідкою армії США.

Головним напрямком роботи СБ ЗЧ ОУН у цей період була протидія радянській агентурі у таборах для переміщених осіб. Для цього створювалася мережа інформаторів за принципом «трійок» та «п'ятірок». Їхній керівник узагальнював зібрані дані та передавав референту СБ. Конспіративні арешти підозрілих осіб здійснювали боївки СБ. Для допитів їх доставляли у спеціалізовані приміщення поза межами таборів для переміщених осіб. Оформлення протоколів здійснювалося за взірцем, перенесеним із слідчої роботи есбістів у Західній Україні. Після завершення допитів багатьох радянських агентів передавали розвідувальним службам США.

Іншими напрямками контррозвідувальної роботи СБ ЗЧ ОУН було набуття агентури із технічного персоналу, який обслуговував радянські репатріаційні місії, а також поширення серед емігрантів агіток-попереджень.

Паралельно із ЗЧ ОУН власні спецслужби намагалися будувати «мельниківці» та «бульбівці». Зокрема, ще восени 1944 р. ПУН створив референтуру Крайового зв'язку. На її основі на весні 1945 р. виник «Крайовий провід для керівництва діяльністю організаційної мережі на території УРСР» або «Одинка». Складався він з розвідувального та бойового відділів, а у своїй роботі опирався на співпрацю з військовою контррозвідкою США. Головними напрямками роботи було налагодження зв'язку із «мельниківським» підпіллям в Україні та підбір кур'єрів у таборі для інтернованих вояків дивізії «Галичина».

Українська Національна Гвардія, очолювана Тарасом Боровцем («Бульбою»), співпрацювала з розвідкою Сухопутних військ США. Залучала до своїх лав колишніх офіцерів Червоної армії, які надавали цінну стратегічну військову інформацію. Налагодити зв'язок із «бульбівським» підпіллям в Україні їй не вдалося.

Використані посилання

Антонюк Я. (2012). Діяльність підпілля ОУН(м) на Волині (1945–1950). *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк. № 1. С. 49–55.

Антонюк Я. (2014а). Останні мельниківці Рівненщини (1945–1949 рр.). *З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. Науковий і документальний журнал*. Київ; Харків. № 2 (43). С. 22–100.

Антонюк Я. (2014б). Діяльність «7-ї Північної групи УНРА» (1945–1948). *Матеріали IV Всеукраїнської наукової конференції «Проблеми дослідження українського визвольного руху ХХ століття (до 75-річчя Поліської Січі та 95-річчя Другого Зимового походу)*. Житомир: Полісся. С. 107–111.

Антонюк Я. (2021). Діяльність спеціальних підрозділів українських націоналістичних організацій (1921–1991). Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. Острог. 650 с.

Архів ОУН в УІС 1 – Архів ОУН в Українській інформаційній службі – Архів ОУН в УІС. Лондон. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 31.

Архів ОУН в УІС 2 – Архів ОУН в УІС. Лондон. Ф. 3. Оп. 1. Спр. 7.

Веденєєв Д., Биструхін Г. (2007). Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945–1980-ті роки: монографія. Київ: К.І.С. 568 с.

Веденєєв Д., Биструхін Г. (2008). «Повстанська розвідка діє точно й відважно...». Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення Організації

українських націоналістів та Української повстанської армії. 1940–1950-ті роки: монографія. Київ: К.І.С. 568 с.

Веденєєв Д., Лисенко О. Організація українських націоналістів і зарубіжні спецслужби (1920–1950-ті рр.). *Український історичний журнал*. № 3. С. 132–146.

ГДА СБУ 1 – Галузевий державний архів Служби безпеки України (ГДА СБУ). Ф. 1. Оп. 1. Спр. 1213.

ГДА СБУ 2 – ГДА СБУ. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 10268. Т. 1.

ГДА СБУ 3 – ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 2665.

ГДА СБУ 4 – ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 2874.

ГДА СБУ 5 – ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 2876.

ГДА СБУ 6 – ГДА СБУ. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 2886.

ГДА СБУ 7 – ГДА СБУ. Ф. 5. Оп. 1. Спр. 445. Т. 2.

ГДА СБУ 8 – ГДА СБУ. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 8886. Т. 1.

ГДА СБУ 9 – ГДА СБУ. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 51997. Т. 1.

ГДА СБУ 10 – ГДА СБУ. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 51997. Т. 3.

ГДА СБУ 11 – ГДА СБУ. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 52413. Т. 3.

ГДА СБУ 12 – ГДА СБУ. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 52413. Т. 4.

ГДА СБУ 13 – ГДА СБУ. Ф. 6. Оп. 1. Спр. 56232.

ГДА СБУ 14 – ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 372. Т. 101.

ГДА СБУ 15 – ГДА СБУ. Ф. 16. Спр. 0915.

ГДА СБУ 16 – ГДА СБУ. Ф. 65. Спр. С – 27314. Т. 47.

ГДА СБУ 17 – ГДА СБУ. Ф. 71. Оп. 6. Спр. 261.

Ішук О., Ніколаса Н. (2007). Методи зашифрування кореспонденції у підпіллі ОУН і УПА та їх розшифрування органами державної безпеки УРСР в 1944–1954 рр. Київ. 38 с.

Кричевський Р. (1962). ОУН в Україні, ОУН(з) і ЗЧ ОУН: причини до історії українського націоналістичного руху. Нью-Йорк; Торонто: Видання Політичної Ради Одномисців ОУН в США. 116 с.

Лист Євгена Гливи (керівника розвідки АБН) з м. Сідней (Австралія) до Я. Антонюка від 26.04.2008. *Особистий архів Я. Антонюка*.

Мудрик-Мечник С. (1993). Служба безпеки революційної ОУН в боротьбі з НКВД–НКГБ–МГБ–КГБ. Тернопіль. 123 с.

Мудрик-Мечник С. (1995). Закордонні Частини Організації українських націоналістів: причинки до історії. Львів: Галицька видавнича спілка. 150 с.

Мудрик-Мечник С. (1984). Початок невідомого: спогади. 1945–1954. Мюнхен: Українське видавництво. 264 с.

Панченко О. (2004). Українська Головна Визвольна Рада. ЗП УГВР – ГС ЗС УГВР – Середовище УГВР. Гадяч: Вид-во «Гадяч». 416 с.

Петренко О. (2011). Інструменталізація страху. Використання радянськими та польськими органами безпеки жінок-агентів у боротьбі проти українського націоналістичного підпілля. *Україна модерна*. Число 18. С. 127–150.

Потічний П. (2014). Пропагандистський рейд УПА в Західну Європу. Торонто; Львів: Літопис УПА. Кн. 28. 150 с.

Розвідка і протирозвідка: Короткий нарис, опрацьований Службою безпеки (1958). Вишкільні матеріали з курсу, влаштованого проводом ЗЧ ОУН. Б.м. : видання Організаційної кадрової референтури. Ч. 2. 144 с.

Рудик С., Макар Ю. (1995). Проблеми видачі українських втікачів і переміщених осіб Радянському Союзові після Другої світової війни (1945–1946).

Питання історії нового та новітнього часу: Зб. наук. статей. Чернівці: Рута. Вип. 4. С. 141–147.

Сич О. (2007). Військова політика Закордонних Частин ОУН в умовах розгортання холодної війни. *Український визвольний рух.* № 8. С. 79–114.

Сич О., Михальченко М. (2008). Військова політика Закордонного Центру ОУН в умовах нагнітання холодної війни (лютий 1945 – лютий 1946 рр.). *Галичина.* № 14. С. 401–408.

Сушук О. (2013). Репатріаційна політика радянських карально-репресивних органів на території Волинської області у 1944–1953 рр. *Національна та історична пам'ять.* Вип. 9. С. 103–112.

Степан Бандера у документах радянських органів державної безпеки (1939–1959). (2009). Київ: ПП Сергійчук М. Т. 3. 648 с.

Українська Головна Визвольна Рада (2009). / упоряд. П. Й. Потічний, М. Посівнич; відп. ред. П. Й. Потічний. *Літопис Української Повстанської Армії. Серія «Події і люди».* Кн. 7. Л.; Торонто: Літопис УПА. 134 с.

Шоста конференція Закордонних Частин Організації українських націоналістів. (1964). Б.м. Видання ЗЧ ОУН. 80 с.

References

Antoniuk Ya. (2012). Activities of the OUN (M) Underground in Volyn (1945–1950). *Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Volyn National University.* Lutsk. No 1. P. 49–55. (ukr)

Antoniuk Ya. (2014a). The last Melnykivtsi of the Rivne region (1945–1949). *From the archives of the VUCHK-GPU-NKVD-KGB. Scientific and documentary journal.* Kyiv, Kharkiv. No 2 (43). P. 22–100. (ukr)

Antoniuk Ya. (2014b). Activities of the “7th Northern Group of the UNRA” (1945–1948). *Materials of the IV All-Ukrainian Scientific Conference “Problems of Researching the Ukrainian Liberation Movement of the Twentieth Century (to the 75th Anniversary of the Polissya Sich and the 95th Anniversary of the Second Winter Campaign).* Zhytomyr: Polissia. P. 107–111. (ukr)

Antoniuk Ya. (2021). Activities of Special Units of Ukrainian Nationalist Organizations (1921–1991). Dissertation for the degree of Doctor of Historical Sciences. Ostroh. 650 p. (ukr)

OUN Archives at the Ukrainian Information Service – OUN Archives at the UIS 1 – OUN Archives at the UIS. London. F. 1. Desc. 1. C. 31. (ukr)

OUN Archives at the UIS 2 – OUN Archives at the UIS. London. F. 3. Desc. 1. C. 7. (ukr)

Vedenieiev D., Bystrukhin H. (2007). *A fight without compromise. Confrontation between OUN Special Forces and Soviet Special Operations Forces. 1945–1980s: a monograph.* Kyiv: KIS. 568 p. (ukr)

Vedenieiev D., Bystrukhin H. (2008). “Insurgent intelligence acts accurately and bravely...”. *Documentary Heritage of the Special Forces of the Organization of Ukrainian Nationalists and the Ukrainian Insurgent Army. 1940s–1950s: a monograph.* Kyiv: KIS. 568 p. (ukr)

Vedenieiev D., Lysenko O. Organization of Ukrainian Nationalists and Foreign Special Services (1920s–1950s). *Ukrainian Historical Magazine.* No 3. P. 132–146. (ukr)

Sectoral state archive of the Security Service of Ukraine (hereinafter – GDA SBU) – GDA SBU. 1 F. 1. Desc. 1. C. 1213.

GDA SBU 2 – GDA SBU. F. 1. Desc. 1. C. 10268. Vol. 1.

GDA SBU 3 – GDA SBU. F. 2. Desc. 1. C. 2665.

GDA SBU 4 – GDA SBU. F. 2. Desc. 1. C. 2874.

GDA SBU 5 – GDA SBU. F. 2. Desc. 1. C. 2876.

GDA SBU 6 – GDA SBU. F. 2. Desc. 1. C. 2886.

GDA SBU 7 – GDA SBU. F. 5. Desc. 1. C. 445. Vol. 2.

GDA SBU 8 – GDA SBU. F. 6. Desc. 1. C. 8886. Vol. 1.

GDA SBU 9 – GDA SBU. F. 6. Desc. 1. C. 51997. Vol. 1.

GDA SBU 10 – GDA SBU. F. 6. Desc. 1. C. 51997. Vol. 3.

GDA SBU 11 – GDA SBU. F. 6. Desc. 1. C. 52413. Vol. 3.

GDA SBU 12 – GDA SBU. F. 6. Desc. 1. C. 52413. Vol. 4.

GDA SBU 13 – GDA SBU. F. 6. Desc. 1. C. 56232.

GDA SBU 14 – GDA SBU. F. 13. C. 372. Vol. 101.

GDA SBU 15 – GDA SBU. F. 16. C. 0915.

GDA SBU 16 – GDA SBU. F. 65. C. S-27314. Vol. 47.

GDA SBU 17 – GDA SBU. F. 71. Desc. 6. C. 261.

Ishchuk O., Nikolaieva N. (2007). *Methods of encryption of correspondence in the OUN and UPA underground and their decryption by the state security agencies of the Ukrainian SSR in 1944–1954*. Kyiv. 38 p. (ukr)

Krychevskyi R. (1962). *The OUN in Ukraine, the OUN(z), and the OUN Foreign Units: A Cause for the History of the Ukrainian Nationalist Movement*. New York; Toronto: Publications of the Political Council of Like-minded People of the OUN in the United States. 116 p. (ukr)

Letter from Yevhen Hlyva (head of ABN intelligence) from Sydney (Australia) to Y. Antoniuk dated 26.04.2008. *Personal archive of Y. Antoniuk*. (ukr)

Mudryk-Pechenyk S. (1993). *The security service of the revolutionary OUN in the fight against the NKVD–NKGB–MGB–KGB*. Ternopil. 123 p. (ukr)

Mudryk-Pechenyk S. (1995). *Foreign Units of the Organization of Ukrainian Nationalists: Causes for History*. Lviv: Galician Publishing Union. 150 p. (ukr)

Mudryk-Pechenyk S. (1984). *The Beginning of the Unknown: Memoirs. 1945–1954*. Munich: Ukrainian publishing house.. 264 p. (ukr)

Panchenko O. (2004). *Ukrainian Supreme Liberation Council. The USLC Foreign Representative Office – The USLC General Staff of Foreign Representative Office*. Hadiach: Hadiach Publishing House. 416 p. (ukr)

Petrenko O. (2011). Instrumentalization of Fear. The use of female agents by the Soviet and Polish security services in the fight against the Ukrainian nationalist underground. *Modern Ukraine*. Issue 18. P. 127–150. (ukr)

Potichnyi P. (2014). *UPA Propaganda Raid to Western Europe*. Toronto; Lviv: UPA Chronicle. Vol. 28. 150 p. (ukr)

Intelligence and Counterintelligence: A Short Essay, Processed by the Security Service (1958). Training materials from a course organized by the Foreign Units of the OUN. B.m.: publication of the Organizational Personnel Reference Center. Part. 2. 144 p. (ukr)

Rudyk S., Makar Yu. (1995). The Problems of Extradition of Ukrainian Fugitives and Displaced Persons to the Soviet Union after World War II (1945–1946). *Issues of*

modern and contemporary history: Collection of scientific articles. Chernivtsi: Ruta. Issue 4. P. 141–147. (ukr)

Sych O. (2007). Military Policy of OUN Foreign Units in the Context of the Cold War. *Ukrainian liberation movement*. No 8. P. 79–114. (ukr)

Sych O., Mykhalchenko M. (2008). Military policy of the OUN Foreign Center in the context of the escalating Cold War (February 1945–February 1946). *Halychyna*. No 14. P. 401–408. (ukr)

Sushchuk O. (2013). Repatriation policy of the Soviet punitive and repressive bodies on the territory of Volyn region in 1944–1953. *National and historical memory*. Issue 9. P. 103–112. (ukr)

Stepan Bandera in the Documents of the Soviet State Security Agencies (1939–1959) (2009). Kyiv: M. Serhiichuk Vol. 3. 648 p. (ukr)

Ukrainian Main Liberation Council (2009). / compiled by. P.Y. Potichnyi, M. Posivnych; ed. by P.Y. Potichnyi. *Chronicle of the Ukrainian Insurgent Army. Series “Events and people”*. Book 7. Lviv; Toronto: Chronicle of the UPA. 134 p. (ukr)

Sixth Conference of the Foreign Units of the Organization of Ukrainian Nationalists. (1964). B.m. Publication of the ZCh OUN. 80 p. (ukr)

Antoniuk Ya., Trofymovych V., Trofymovych L.

SPECIAL SERVICES OF THE FOREIGN CENTERS OF THE OUN IN THE SECOND HALF OF THE 1940s

The article, based largely on archival materials, traces the organizational formation of the Security Service of the Foreign Units of the OUN (SB ZCh OUN) among OUN emigrants. The main areas of its activity are highlighted: anti-communist; organization and communications; work with repatriates; combat and security work; conducting surveillance; work with youth; investigative and counterintelligence. It is shown that four OUN departments coordinated their actions with it: National Communications (K-Z); Political Information Service (PIS or political intelligence); Military Intelligence; and Educational Work, and their tasks are clarified. It is emphasized that at that time, the priority of the Security Service was to oppose Soviet agents in camps for displaced persons. It is noted that among the tasks of counterintelligence activities, the recruitment of agents from the technical staff who served the Soviet repatriation missions, as well as the dissemination of warning leaflets among emigrants, occupied an important place. It is revealed that simultaneously with the ZCh OUN, the «Melnykivtsi» and «Bulbivtsi» tried to form their own special services.

Keywords: Security Service, Foreign Units of the OUN, special services, department, intelligence, agents, emigrant organizations.